

УДК 351.74:342.7(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2025.2.44>**А. Г. Пишна**

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністративної
діяльності поліції факультету
підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності

Одеського державного університету внутрішніх справ,
ORCID ID: 0000-0002-1776-3034

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ І БЕЗПЕКИ

В статті здійснено аналіз принципів адміністративно-правового дотримання прав і свобод людини Національною поліцією України у сфері публічного порядку і безпеки. Діяльність Національної поліції України повинна здійснюватися на чітких адміністративно-правових засадах, які гарантують дотримання законності, справедливості, неупередженості та відкритості у взаємовідносинах із громадянами. Поглиблений науковий аналіз принципів, які регламентують адміністративно-правову діяльність поліції, особливо у контексті реформування правоохоронної системи, впровадження європейських стандартів публічної адміністрації та зростання суспільного запиту на захист прав людини призведе до формування чіткої нормативної бази та правової культури правоохоронців. Визначення й дотримання адміністративно-правових принципів у роботі національної поліції є необхідною передумовою ефективного правозастосування, підвищення рівня довіри громадян та реалізації курсу на європейську інтеграцію.

Визначено, що у системі демократичної правової держави дотримання прав і свобод людини є головним критерієм ефективності функціонування органів публічної влади, де основне місце у цій сфері займає Національна поліція України, яка покликана забезпечувати публічний порядок і громадську безпеку, водночас дотримуючись принципів законності, рівності, гуманізму та недискримінації. Одним із ключових елементів, що визначає якість діяльності поліції, є дотримання адміністративно-правових принципів, що регламентують взаємовідносини між державою та громадянами.

Зроблено висновок, що принципи адміністративно-правового дотримання прав і свобод людини є ключовими орієнтирами у діяльності Національної поліції України, які визначають зміст, форми та межі правового впливу поліції на суспільство, а також забезпечують дотримання стандартів законності, справедливості, рівності, гуманізму та прозорості, забезпечують баланс між завданнями поліції у сфері безпеки й обов'язком поважати та захищати права людини, а їх впровадження є запорукою правової держави, де права людини визнаються найвищою цінністю

Ключові слова: Національна поліція, забезпечення, дотримання прав і свобод людини, публічний порядок і безпека, принципи, правозахисна діяльність, безпека, адміністративна діяльність, адміністративні послуги, публічна влада.

Актуальність дослідження. Діяльність Національної поліції України повинна здійснюватися на чітких адміністративно-правових засадах, які гарантують дотримання законності, справедливості, неупередженості та відкритості у взаємовідносинах із громадянами. Саме, тому

актуальність дослідження зумовлена необхідністю поглибленого наукового аналізу принципів, які регламентують адміністративно-правову діяльність поліції, особливо у контексті реформування правоохоронної системи, впровадження європейських стандартів публічної адміні-

страції та зростання суспільного запиту на захист прав людини коли постає потреба у формуванні чіткої нормативної бази та правової культури правоохоронців. Особливої ваги тема набуває в умовах воєнного стану, коли держава стикається з потребою забезпечення стабільності та правопорядку без шкоди для основоположних прав людини. Визначення й дотримання адміністративно-правових принципів у роботі національної поліції є необхідною передумовою ефективного правозастосування, підвищення рівня довіри громадян та реалізації курсу на європейську інтеграцію.

Огляд останніх досліджень. Схожу до нашої проблематику досліджували науковці такі, як В. Авер'янов, О. Андрійко, О. Бандурка, В. Безега, О. Безпалова, Ю. Битяк, С. Братель, О. Брусакова, А. Васильєва, С. Вітвіцький, В. Галунько, В. Гаращук, І. Голосніченко, С. Гусаров, О. Джафарова, Р. Дмитрик, О. Дрозд, І. Додіна, В. Заросило, Д. Калаянов, Д. Катрич, Я. Квітка, О. Кобзар, М. Ковалів, С. Ківалов, О. Ключніченко, В. Ковальська, Т. Коломоєць, В. Колпаков, А. Комзюк, О. Ковальова, М. Корнієнко, В. Кононець, В. Ліпкан, М. Лошицький, М. Мартинов, О. Музичук, О. Негодченко, О. Остапенко, О. Падалка, Г. Парханов, С. Петков, В. Поліщук, О. Рябченко, І. Самощенко, Р. Сербин, А. Собакар, Є. Соболев, В. Сокурєнко, Ю. Скуртов, О. Ульянов, В. Усупов, А. Танько, Ю. Тихомиров, С. Шатрава, В. Шкарупа, О. Юнін, Х. Ярмачі та інші. Однак, свою увагу вони звертали на загальні положення або аналізувати більш загальні, суміжні чи спеціальні виклики.

Мета статті полягає у дослідженні принципів адміністративно-правового дотримання прав і свобод людини Національною поліцією України у сфері публічного порядку і безпеки.

Виклад основних положень. Забезпечення прав і свобод людини є фундаментальною цінністю демократичної держави та одним з ключових критеріїв її зрілості й ефективності. В Україні, яка проголосила курс на утвердження верховенства права та європейську інтеграцію, особливе значення має діяльність органів публічної

влади, відповідальних за підтримання правопорядку та захист людини. Центральне місце серед них посідає Національна поліція України правоохоронний орган, який у своїй практичній діяльності щоденно стикається з необхідністю забезпечення безпеки суспільства в умовах дотримання конституційних прав і свобод громадян.

У системі демократичної правової держави дотримання прав і свобод людини є головним критерієм ефективності функціонування органів публічної влади, де основне місце у цій сфері займає Національна поліція України, яка покликана забезпечувати публічний порядок і громадську безпеку, водночас дотримуючись принципів законності, рівності, гуманізму та недискримінації. З огляду на постійні виклики, що постають перед українським суспільством такі як збройну агресію, трансформації у сфері державного управління, потребу в правовій реформі де питання ефективної реалізації адміністративно-правових принципів у діяльності поліції набуває особливого значення. Саме ці принципи формують основу для законної, обґрунтованої та прозорої діяльності правоохоронних органів у контексті поваги до прав людини. Наукове осмислення та системний аналіз принципів адміністративно-правового дотримання прав і свобод у діяльності Національної поліції є необхідною умовою для удосконалення її правового статусу, підвищення довіри громадськості та наближення української системи охорони правопорядку до європейських стандартів.

Визначення поняття слова принцип словник української мови трактує як 1. Основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т. ін. 2. Особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось. 3. Переконавання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці [1]. Науковці з теорії держави та права, П. Рабінович поділяє принципи права за категоріями: а) загальнолюдські (цивілізаційні); б) типологічні принципи об'єктивного юридичного права; в) конкретно-історичні; г) галузеві; д) міжгалузеві принципи права [2, с. 83]. Схожої

думки і проф. А. Колодій: а) загальноправові (основні); б) міжгалузеві; в) галузеві; г) принципи окремих інститутів права [3]. Науковці з адміністративного права наприклад В. Колпаков та О. Кузьменко зазначили, що принципи – це позитивні закономірності, пізнані наукою та практикою, закріплені в правових нормах або узагальнені в чинних у державі юридичних правилах [4]. А, проф. А. Кравцов систему принципів поділив на загальні (загальногалузеві), спеціальні (особливі), підгалузеві та приватні (інституціональні) принципи адміністративного права. Де, до загальних принципів відніс пріоритет прав і свобод людини та громадянина; повнота й реальність прав і свобод людини та громадянина в адміністративно-правовій сфері; забезпечення права громадян на участь в управлінні державними справами; законність в адміністративно-правовій сфері; соціальна орієнтація діяльності органів і посадових осіб публічної адміністрації; судовий контроль за діяльністю всіх суб'єктів виконавчої влади; відповідність норм галузі положенням Конституції України, законам України, а також ратифікованим Верховною Радою України міжнародним договорам; підконтрольність і підзвітність державних органів і державних службовців; служіння органів публічної влади людині та суспільству; взаємна відповідальність держави й людини тощо [5]. Професор Т. Гуржій зазначає, що принципами адміністративно-правового регулювання слугують: основоположні ідеї, на яких ґрунтуються розвиток і функціонування адміністративного права та всіх його інститутів, система адміністративно-правових відносин, реалізація прав, свобод і законних інтересів їх учасників, правотворча та правозастосовна діяльність суб'єктів публічної влади [6].

Ці основи тісно переплітаються та закладені і в Законі України «Про Національну поліцію», де зазначається, що поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і сво-

бод людини, і сприяє їх реалізації. Поліцейським за будь-яких обставин заборонено сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання. Поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені діючим законодавством. Здійснює свою діяльність на засадах відкритості та прозорості; забезпечує захист прав та свобод людини незалежно від політичних переконань та партійної належності. Діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб [7]. Отже, можемо зазначити, що одним із ключових елементів, що визначає якість діяльності поліції, є дотримання адміністративно-правових принципів, що регламентують взаємовідносини між державою та громадянами, формують нормативний стандарт професійної поведінки, запобігають можливим зловживанням, сприяють зміцненню довіри населення до поліції й забезпечують відповідність правоохоронної діяльності міжнародним стандартам, зокрема Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, рекомендаціям Ради Європи та стандартам ООН. В умовах повномасштабної збройної агресії проти України, коли правоохоронна система працює у надзвичайно складних і ризикованих обставинах, зростає важливість правильного балансування між вимогами безпеки та необхідністю неухильного дотримання прав людини.

Висновки. Таким чином, принципи адміністративно-правового дотримання прав і свобод людини є ключовими орієнтирами у діяльності Національної поліції України, які визначають зміст, форми та межі правового впливу поліції на суспільство, а також забезпечують дотримання стандартів законності, справедливості, рівності, гуманізму та прозорості, забезпечують баланс між завданнями поліції у сфері безпеки й обов'язком поважати та захищати права людини, а їх впровадження є запорукою правової держави, де права людини визнаються найвищою цінністю.

Список використаної літератури:

1. Словник української мови в 11 томах. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF>.
2. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права і держави : посіб. для студентів спеціальності «Правознавство». 2-ге вид. Київ, 1994. 236 с.
3. Колодій А. М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01., 12.00.02. Київ, 1998. 391 с.
4. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України. Київ. *Юрінком Інтер*. 2003. 544 с.
5. Кравцов А. Нормативне закріплення принципів адміністративного права України – важливе завдання сьогодення. *Вісник Вищого адміністративного суду України*. Вип. 4. 2009. С. 62–69.
6. Гуржій Т.О. Поняття та сутність принципів адміністративно-правового регулювання. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Випуск 79: частина 2. 2023. С.41-48
7. Про Національну поліцію. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

Pyshna A. G. Principles of administrative and legal compliance with human rights and freedoms by the National Police of Ukraine in the field of public order and security

The article analyzes the principles of administrative and legal observance of human rights and freedoms by the National Police of Ukraine in the field of public order and security. The activities of the National Police of Ukraine must be carried out on clear administrative and legal principles that guarantee compliance with the law, justice, impartiality, and openness in relations with citizens. In-depth scientific analysis of the principles that regulate the administrative and legal activities of the police, especially in the context of reforming the law enforcement system and implementing European standards of public administration and the growth of public demand for the protection of human rights will lead to the formation of a clear regulatory framework and legal culture of law enforcement officers. Defining and adhering to administrative and legal principles in the work of the national police is a necessary prerequisite for effective law enforcement, increasing the level of public trust, and implementing the course towards European integration.

It has been determined that in the system of a democratic legal state, respect for human rights and freedoms is the main criterion for the effectiveness of the functioning of public authorities, where the main place in this area is occupied by the National Police of Ukraine, which is designed to ensure public order and public safety, while adhering to the principles of legality, equality, humanism and non-discrimination. One of the key elements that determines the quality of police activities is compliance with administrative and legal principles that regulate the relationship between the state and citizens.

It was concluded that the principles of administrative and legal observance of human rights and freedoms are key guidelines in the activities of the National Police of Ukraine, which determine the content, forms and limits of the legal influence of the police on society, and also ensure compliance with standards of legality, justice, equality, humanity and transparency, ensure a balance between the police's security tasks and the obligation to respect and protect human rights, and their implementation is a guarantee of a rule of law state, where human rights are recognized as the highest value

Key words: National Police, ensuring, observing human rights and freedoms, public order and security, principles, human rights activities, security, administrative activities, administrative services, public authorities